

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

Caput centesimum vigesimum septimum. Jesus cruci suffigitur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

& sanguinem innocentem condemnabunt.

Sap. 2. 19, 20. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum.

IIa. 53, 8. De angustia & judicio sublatus est.

Jerem. 11. 9. Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam; & non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes, Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium, & nomen ejus non memoretur amplius.

Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Jerosolymis erat illis diebus. Herodes autem, viso Jesu, gavisus est valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autem Principes Sacerdotum & Scribae, constanter accusantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illi induitum veste alba, & remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.

Act. 4. 24, & seq. Qui cum audissent, unanimiter levaverunt vocem ad Deum, & dixerunt, Domine, tu es qui fecisti caelum & terram, mare, & omnia quae in eis sunt: quæ Spiritu sancto per os Patris nostri David pueri tui dixisti, Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adhuc erunt reges terra, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus? Convenerunt enim vere in civitate ista, adversus sanctum puerum tuum Jesum quem unxisti, Herodes & Pilatus, cum Gentibus & populis Israël, facere quae manus tua & consilium tuum decreverunt fieri.

CAPUT CXXVII.

Jesus cruci suffigitur.

GEN. 22. 6, & seq. Tulit quoque (Abrahamus) ligna holocausti, & impavit super Isaac filium suum. Cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum.

Exod. 12. 1, & seq. Dixit quoque Dominus ad Moysen & Aaron in terra Egypti. Loquimini ad universum caetum filiorum Israël, & dicite eis, Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus. Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus, immolabitisque eum universa multitudo filiorum Israël ad vesperam. Et sument de sanguine ejus, ac ponent super utrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Et edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Erit autem sanguis vobis signum in aedibus, in quibus eritis, & videbo sanguinem, & transibo vos. Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.

Num. 21. 6, & seq. Quamobrem misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas, & mortes plurimorum, ven-

MATTH. 20. 19. Tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.

Matth. 26. 2. Scitis quia post biduum pascha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur.

Matth. 27. 22, & seq. Dicit illis Pilatus, Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus? Dicunt omnes, Crucifigatur. Ait illis Praeses, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes, crucifigatur. Tunc dimisit illis Barabbam; Jesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenaeum, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus. Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvaria locus. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum: & cum gustasset, noluit bibere. Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes. Et Marc. 15. 13, & seq. Luc. 23. 21, & seq. Joh. 19. 6, & seq.

Matth. 28. 5. Respondens autem Angelus dixit mulieribus, Nolite timere vos: scia enim quod Jesum, qui crucifixus est, quaeritis.

runt ad Moysen, atque dixerunt, Peccavimus, quia locuti sumus contra Dominum ad te: ora ut tollat à nobis serpentes. Oravit. que Moyses pro populo, & locutus est Dominus ad eum, Fac serpentem aneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet. Fecit ergo Moyses serpentem aneum, & posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur.

Psal. 21. 17. Foderunt manus meas, & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea. Ipsi vero consideraverunt, & inspexerunt me: dividerunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

Isa. 53. 5. Ipse autem vulneratus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostrae super eum, & livore ejus sanati sumus.

Ezech. 9. 4, & seq. Et dixit Dominus ad eum, Transi per mediam civitatem in medio Jerusalem, & signa Thau super frontes virorum gementium & dolentium, super cunctis abominationibus quae sunt in medio ejus. Et illis dixit audiente me, Transite per civitatem sequentes eum, & percutite: non parcat oculus vester, neque misereamini. Senem, adolescentulum, & virginem, parvulum, & mulierem interficite usque ad internecionem: omnem autem, super quem videritis Thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite.

Zach. 12. 10. Et effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem, spiritum gratiae & precum: & aspicient ad me quem confixerunt: & plangent eum plangentem quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.

Zach. 13. 6. Et dicitur ei, Quid sunt plagae tuae in medio manuum tuarum? Et dicit, His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.

Et Marc. 16. 6.

Luc. 24. 20. Et quomodo eum tradiderunt summi Sacerdotes, & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

Joh. 3. 14, 15. Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis.

Joh. 8. 28. Dixit ergo eis Jesus, Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum.

Joh. 12. 32, 33. Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat significans quia morte esset moriturus.

Act. 2. 36. Certissime sciat ergo omnis dominus Israel, quia & Dominum eum & Christum fecit Deus, hunc Jesum quem vos crucifixistis. Et Act. 4. 10.

Act. 5. 30. Deus patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno. Et Act. 10. 39. & 13. 29.

1. Cor. 1. 23. Nos autem praedicamus Christum crucifixum.

1. Cor. 2. 2, 8. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. . . . Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent.

1. Cor. 5. 7. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus.

2. Cor. 13. 4. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.

Gal. 2. 19. Christo confixus sum cruci.

Gal. 3. 1, 2. O insensati Galatae, quis vos suscitavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus proscriptus est, in vobis crucifixus?

Gal. 6. 14. Mibi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Phil. 2. 8. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

Ebr. 12. 2. Aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.

Apoc. 1. 7. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, & plangent se super eum omnes tribus terrae.

Apoc. 7. 2, 3. Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu Solis, habentem signum Dei vivi, & clamavit voce magna quatuor Angelis quibus datum est nocere terra & mari, dicens, Nolite nocere terra & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel.

Apoc. 11. 8. Et corpora eorum jacebant in plateis civitatis magne, quae vocatur spiritualiter Sodoma, & Aegyptus; ubi & Dominus eorum crucifixus est.

I. Christo Jesu addicitur Psalm. 21. 17. II. Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. III. Secundum argumentum. IV. Thau Samariticum $\tau\alpha\upsilon\sigma\alpha\delta\iota\varsigma$, Ezechieli memoratum, crucis Christi symbolum. V. Christo Jesu addicitur Zach. 12. 10. & 13. 6. VI. Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. VII. Secundum argumentum. VIII. Disputatur utrum in Psalm. 25. 10. genuina sit scriptura haec, Dominus regnavit à ligno.

I. **P**SALMO vicesimo primo Christum praedici, & in Propositione septima, & iterum deinde ad centesimum vicesimum tertium Parallelistini caput evicimus. Non semel ergo petita ex eo oracula in testimonium adduxerunt Novi Testamenti Scriptores; quod non fecissent utique, nisi Psalmum vulgo in eandem flecti sententiam exploratum habuissent. At non levis controversia mota est super decimo septimo commate, quo supplicium Christi Jesu clarissime praesignatum est. Nam quod habet Vulgata Interpretatio: *Foderunt manus meas & pedes meos*, Ebraice in $\text{כָּרַו יָדַי וְרַגְלַי}$ sic conceptum est: $\text{כָּרַו יָדַי וְרַגְלַי}$. Hanc lectionem secuti sunt Septuaginta Interpretes: verterunt enim: $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\lambda\alpha\varsigma \chi\epsilon\iota\rho\alpha\varsigma \mu\omicron\upsilon \kappa\alpha\iota \pi\acute{o}\delta\alpha\varsigma$. Sic Syrus Interpres, sic Arabs. At in כָּרַו , pro כָּרַו scribitur כָּאָרַו : ut sensus sit: *Sicut leo manus meas & pedes meos*; quae cum pendula sint & imperfecta, ad explendam sententiam addi volunt hujus lectionis assertores, *observaverunt*, vel *memorderunt*, vel *laceraverunt*, aut aliquid hujusmodi. Quod videtur secutus Paraphraustes Chaldaeus, adjecta dictione ad integritatem sententiae. Ita & R. Selomoh Jarchi. Aben Ezra repeti jubet כָּרַו כָּאָרַו , *circumderunt*, quod est in superiori commate. כָּאָרַו Judaeorum fraude confectum fuisse queruntur Christiani: contra à Christianis nativam scriptionem in כָּרַו recoctam Judaei caussantur, ac inter eos praecipue R. David Kimchi. Utri verius, existimare proutum est. Nam כָּרַו legerunt Septuaginta Senes, ut dixi, vetustissimi Interpretum omnium Scripturae sacrae qui supersunt, Christo Jesu antiquiores; verterunt quippe $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\lambda\alpha\varsigma$. Deinde ex כָּרַו וְכָרַו apparet utramque lectionem Ebraeorum libros habuisse. Habuerunt certe Codices quidam כָּאָרַו , ut ipsi testantur Masorethae, quod à Christianorum lectione differt unica litera א . Eam esse paragogicam Judaei nonnulli fatentur. Atqui certum est abfuisse illam ab optimis quibusdam exemplaribus Christianorum, quorum Judaei ipsi integritatem & fidem agnoverunt. Quid quod traditur in parva Masora, vocis ipsius כָּאָרַו significationem eodem ac significationem vocis כָּרַו recidere; nempe, opinor, quod sive unguibus, sive dentibus utatur leo ad capiendam & vorandam praedam, carnes pungit & perfodit. Quod cum ita sit, mihi ea longe videtur praefenda lectio, quae integra est, & $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\lambda\alpha\varsigma \chi\epsilon\iota\rho\alpha\varsigma \mu\omicron\upsilon \kappa\alpha\iota \pi\acute{o}\delta\alpha\varsigma$, ei quae trunca est & pendula, & animum relinquit incertum. Probabile est hoc provenisse ex Tikkun sopherim, sive *Correctione Scribarum*, qui ut praecleari hujus oraculi vim alio converterent, in crustarunt vas sincerum, quod & alibi saepe factum ab iis alii observarunt.

Christo Jesu addicitur Psalm. 21. 17.

II. At crimen in Christianos retorquet R. Lipman in Nitzachon, atque vaticinium hoc ab iis adulteratum ex eo probat, quod à Judaeorum moribus abhorreret, noxios cruci suffigere. Verum quo tempore interfectus est Christus Jesus, jus vitae & necis Judaeis erat ademptum. *Nobis*, inquiunt, *non licet interficere quemquam*. At judicia capitalia & supplicia moribus Romanis tunc exercebantur. Supplicium ergo juxta alienos mores Jesu irrogandum esse praedixit David, irrogatum Evangelistae rulerunt. Ceterum à Lipmanni criminatione Christianos satis vindicant Interpretes Septuaginta, qui, ut jam notavi, כָּרַו legerunt, & verterunt, $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\lambda\alpha\varsigma$.

Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. Joh. 19. 31.

III. De lectione non disputat Theodorus Mopsuestenus, verum nullam hic futurorum, sed praesentium duntaxat significationem contineri pertendit. Totum ergo ad allegoriam convertit; atque id, *Foderunt manus meas & pedes meos*, exponit, Arcana mea scrutati sunt, & hoc translatum putat ex iis quae scrutando & fodiendo eruantur. *Dinumeraverunt omnia ossa mea*, tractum esse vult ex eorum consuetudine, qui devictorum hostium bona recensent. Violenta sane & inverecunda fuerit utraque translatio haec, si translatio est. *Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me*; ea nimirum, inquit, patientem quae volebant. Recte, nam id Christianae expositioni congruit. *Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem*; hoc est, inquit, *Facultates meas vi ademptas forte inter se partiti sunt*; quam interpretationem amplectitur Grotius. Paulo quidem tolerabilior illa est, sed non ita tamen, ut eam quae est כָּרַו , & nativos ac obvios verborum sensus in rebus gestis quae

Secundum argumentum. Theod. Mopf. Coll. 4. Conc. Constant. 11.

erant
dam.
larit
Fi.
exal-
quia
nro à
antem
torar.
is do-
Chri.
cruci.
Gefito-
ciden.
Chri-
ne si-
um &
fijer,
r.
immu-
q& ex
ti.
i.
cui fyt
um ac.
hii cu-
ri, nif
er qem
mado.
fista
antem
fali,
fite fii
vernia.
tas, &
um pe-
nec vi-
to qiam
frem
quatur
& me-
ari, ve-
i fereu
lris no-
ata qua
fitorum
facteran
suarum
& D.

rit & invenit, aspernemur, vel aliorum pro libitu flectamus. Nam cui persuaserit Theodorus, casu factum, ut quæ metaphoricè dixerat Pfaltes, ea *χρῆσιν* pedum manuumque Christi fissionem, nec non dirum illud ac triste spectaculum, quod de cruce pendens Iesus præbuit, ac vestium quoque ipsius partitionem forte factam accurate referrent? Sed hunc Pfalmum nos supra jam satis excussimus.

Supr. Propos.
9. cap. 123.
Thau Sama-
ritæ cum sur-
pedit, Eze-
chielis memo-
ratum, cru-
cis Christi
symbolum.

Scalig. in Euf.
Chron.

Hier. in Ezech.
7. 4.

Cypr. libr. 2.
Tertim. adv.
Jud. cap. 22.
Math. 24. 30.
Apoc. 9. 4.

Hier. in Ezech.
7. 4.
Tertull. adv.
Jud. cap. 11.

IV. Crucis Christi non rudem aliquam & obscuram informationem, sed expressam effigiem dedit Ezechiel, seu potius apud Ezechielem Deus ipse, cum piorum hominum frontes signari iussit litera Thau; interfici vero eos qui ea notati non essent. Hoc tempore præcis elementis Samariticis Ebraei utebantur; Samaritæ vero literas singulas multiplici forma depingebant. Et Thau quidem, quæ postrema erat, præter alias formas, crucis speciem obtinebat; non ejus duntaxat, in qua lignum transversum sustinet stipes arrectarius, sed alterius etiam quæ *χρῆσιν* est, sive decussata. Utramque crucis formam habet litera Thau in vetustis Ebraeorum siclis, qui servantur in eruditorum loculis, & in illorum libris pinguntur. Unde à Scaligeri animadversione defenditur Origenes, qui hoc Ezechielis testimonium exponens, accepisse se scribit ab Ebraeo quodam, Christi doctrinam amplexo, in antiquis elementis Ebraeorum Thau formam crucis habere. Antiqua elementa appellat, *ἀρχαία στοιχία*, Samariticas literas, quas ab Ebraicis recentioribus, seu potius Babylonicis, quibus post Babylonicam captivitatem uti cœperunt Judæi, accurate distinguit his verbis, quæ è veteri Catena in Pfalmos excerpimus: *καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἢ ἀντιγράφων ἰβραϊστικῶς ἀρχαίοις γράμμασι γράσσεται, ἀλλ' ἢ ἐν τοῖς νῦν. Οὗτοι γὰρ τῶν ἰσραὴλ ἱερέων γράσσεται, ἢ τῶν ἀγγελοποιῶν.* Et in accuratioribus exemplaribus scriptum est vetustis literis Ebraicis, non hodiernis. Narrant enim Esdræ post Captivitatem aliis esse usum. Hieronymus Thau Ezechielis perfectam in viris gementibus & dolentibus scientiam demonstrare suspicatur; conjectura ducta à voce *תהו*, quæ perfectum sonat; vel notari observationem Legis, quæ *תהו* dicitur: quam expositionem Ebraei adscribit. Tum subjicit: *Et ut ad nostra veniamus, antiquis Ebraeorum literis, quibus usque hodie utuntur Samaritani, extrema Thau litera crucis habet similitudinem, quæ in Christianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inscriptione signatur.* At cum Origeni & Hieronymo fidem detrahere nititur Scaliger, audacter facit & inconsulte: audacius etiam, cum ad siclos provocat, qui præcipitem ipsius temeritatem arguunt, & Origeni ac Hieronymo faciunt fidem. Probabile quidem est post Christi mortem Samaritas, subdolam gentem, ut Christianorum causam hoc Ezechielis testimonio nudarent, litteræ Thau figuram *καυεσθῆναι* rarissime usurpassè; alias vero literæ ejusdem formas in libris suis adhibuisse. Itaque in Grammaticis libris Samaritarum, quos consuluerat Scaliger, unica fuit forma literæ Thau, à crucis signo diversâ. Verum qui vel R. Azariam, vel Angelum è Roccha adiverit, & in consilium adhibuerit, Scaligeri errorem deprehendet. Potro non apud Samaritas solum, & veteres Ebraeos, sed ipsos etiam Pænos, proindeque & Tyrios; apud Æthiopes quoque; necnon & apud Græcos & Latinos, Thau caret illo vertice supra lignum transversum eminente, in quo *αἴνα*, sive titulus noxii scribebatur; quem verticem Thau aliarum gentium retinet. Quamquam & in veteribus Græcorum libris & inscriptionibus nonnullis, Thau cum apice nonnunquam visitur. Apud Coptos Dau simile est Thau Græci sine apice; sed penultima litera quæ est Dei, prorsus similis est Æthiopici & Samaritici Thau, quod verticem gerit. Quamobrem & Salebdei nominari aunt, hoc est, *Dei cruciforme*. Crucem enim *Saleb* appellant. Ergo Copti Dau suum habuere à Macedonibus Alexandrinis; at Dei litera videtur esse Ægyptiacæ originis. Utcunque est, ex hac dissertatione colligimus singulas has gentes apud quas præcipue Christi doctrina propagata est, in literis suis reperire, unde vaticinium Ezechielis Christi crucem prænuntiare comprobetur.

Scio plerosque *תהו* Ezechielis, non Thau literam, sed *signum* interpretari. Sic Septuaginta, & Jonathan; sic Syrus, & Arabs; sic Aquila, & Symmachus, juxta Hieronymi testimonium. Sic Cyprianus: *Apud Ezechielem, inquit, dicit Deus, Notabis signum super frontes virorum.* Rursum: *Omnem autem super quem signum scriptum est. Matthæus quoque Ezechielem respexisse videtur, cum diceret: Et tunc parebit signum Filii hominis in calo.* Apertissime vero Johannes in Apocalypsi: *Et præceptum est illis ne laderent saxum terra, neque omne viride, neque omnem arborem; nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis.* Verum aliter Theodotion, qui literam Ebraicam Thau expressit, teste Hieronymo: quod & ab Aquila factum docet Origenes; cujus verba representat Romana editio Scripturæ sacræ. Tertullianus quoque Thau reddidit, vel, quod potius reor, in veteri interpretatione Latina sic redditum exscripsit; at Samariticæ linguæ imperitus Tau Græcum, & T Latinum ab Eze-

ehiele praefignari censuit. Ipsa est enim, inquit, littera Gracorum Tau, nostra autem T species crucis, quam portendebat futuram in frontibus nostris, apud veram & Catholicam Jerusalem. Atqui vetus illa Latina interpretatio, unde haec sumit Tertullianus, excusa erat ad editionem Septuaginta Senum. Quamobrem facile ducor ad suspicandum, pro eo quod apud illos vulgo legitur: *ἔτι ἡ πύλας ἐφ' οὗς ἔτι τὸ σπυρίον, μὴ ἐξήλιοντα*, legendum esse: *ἔτι δὲ πύλας ἐφ' οὗς ἔτι τὸ σπυρίον*. Proindeque & paulo superius emendandum erit: *ἔτι δὲ τὸ σπυρίον ἔτι τὰ μύστηρα τῶν ἀνδρῶν τῶν ὑπερβαλλόντων*. Quod ad Matthæum & Johannem attinet, propositum non habuerunt ipsa Ezechielis verba rependere, sed ad sententiam tantum alluserunt.

Tertull. adv. Marc. libr. 3. cap. 22.

V. Postrema illa duo, quae Zacharias suppeditavit oracula, in Christo Jesu completa esse, ultima Propheta hujus capita, si simul spectentur, manifestum facient. Nam si ab eo undecimi capitis ordiamur loco, in quo venditionem Jesu praedictam esse proxime ostendimus, statim subest Judæ & Israëlitis disjunctio, quae notat sanguineorum dissociationem per Christum praedictam & factam, his ipsius capessentibus doctrinam, illis Moysis, istis Ethnicorum instituta sectantibus. Unde sic Jesus ipse de se: *Putatis quia pacem veni dare in terram? non, dico vobis, sed separationem: erunt enim ex hoc quingue in domo una divisi; tres in duos, & duo in tres dividuntur; pater in filium, & filius in patrem suum; mater in filiam, & filia in matrem; socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam*. Tum objurgat pastores nequam Zacharias, quemadmodum & Jesus decimo Johannis capite. Ecclesiae deinde victorias spondet, hostibus vero Ecclesiae certum minatur exitium. His subnectitur missio Spiritus sancti, de qua luculenter agemus infra. Explicat postmodum Christi Jesu supplicium: *Et aspicient ad me quem confixerunt, & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti*. In Christum Jesum quadrare istud tradit Johannes decimo nono capite: *Facta sunt enim haec, ut Scriptura impleretur, Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia Scriptura dicit, Videbunt in quem transfixerunt*. Eodem pertinet istud ex Apocalypsi: *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt: & plangent se super eum omnes tribus terra*. Atqui in Christum Jesum haec torquere minime fuissent ausi Novi Testamenti Scriptores, ut saepe jam dixi, nisi receptam esse in vulgus opinionem hanc scivissent. Indidem petendum videtur istud Christi Jesu apud Matthæum: *Et tunc parebit signum Filii hominis in caelo, & tunc plangent omnes tribus terra, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa & majestate*. Quorsum Unigenitus appelleretur Christus Jesus, nihil attinet dicere. Septuaginta habent: *ὡς ἐν ἀγαπῆς. Quasi super dilecto*, quippe Jesum Deus Pater de caelo Filium suum dilectum non semel appellavit. Ecquid vero dicatur Primogenitus, demonstrat supra Parallelismus. Quam simile vero Zacharianum hoc istis Psalmi vicefimi primi, quae Christo addiximus: *Federunt manus meas & pedes meos. Ipsi vero consideraverunt & inspexerunt me*. Jam vero ille *Fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem in abluitionem peccatoris*, Christus Jesus est, quem sub fontis, & aquae, & fluvii noxiorum fordes eluentis symbolo Testamenti utriusque Auctores exhibent in Parallelismo. Idola deinde conterit, quod Christi Jesu munus esse approbat itidem Parallelismus. Tum Pseudopropheta exterminat, & Spiritus nequam profligat. Quippe sic & Christus Jesus apud Matthæum: *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium; intrinsecus autem sunt lupi rapaces*. Et alibi: *Videte, ne quis vos seducat; multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus, & multos seducent*. Et mox: *Si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere: surgent enim Pseudochristi, & Pseudopropheta; & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*. Idem argumentum fuse tractat Paulus in posteriore Epistola ad Timotheum, nimirum in prima Epistola: *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: quoniam multi Pseudoprophetae exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est: & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est*. Tangit postea Zacharias supplicium Christi, atque id claris adeo & perspicuis designat notis, ut rem praesentem describere, non futuram praedicere videatur: *Et dicetur ei, Quid sunt plaga istae in medio manuum tuarum? Et dices, His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me*. Scio equidem quid postulet verborum istorum connexio cum superioribus, & ἀντιρροῦσα. Agit Zacharias de Pseudopropheta, qui postquam falso loqua sua Dei nomine praetextuerit, *Configent eum, inquit, pater ejus, & mater ejus*. Tum subjungit: *Et dicetur ei, Quid sunt plaga istae in medio manuum tuarum? Et dicit, His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me*. Pla-

Christo Jesu adducitur Zach. 12. 10. & 13. 6.

Luc. 12. 51. & seq.

Joh. 10. 28.

Joh. 10. 36. 37.

Apoc. 1. 7.

Math. 4. 30.

Math. 7. 15.

Math. 24. 4. & seq.

1. Tim. 3. 1. & seq.

1. Joh. 4. 7. & seq.

ascendit
edum
od de
in ac.
epref.
ocum
scent.
littera
pra.
trans.
allata.
crvian.
nmod.
repuile
brzo.
e, Sa.
as post
que
pauit
Tha
ctur;
Legi,
ad r.
serena
& fre.
ndere
povo.
facine
cu, ut
ignum
libulle.
ta fut
Ango.
redien.
tenor,
amior,
titulu
& in
opatu.
ultima
eritcem
druccm
nditini
tatione
ata est,
e con.
Sic Se.
ra. Hic
tabit f.
P. Mar.
nam f.
illis ne
povine,
litteram
et On.
quoque
elictum
b Ere.

ne hæc cohærent. Verumtamen non eadem prorsus subjacet *πίσι* utrique sententia, nam quem à parentibus confixum dixit, quemadmodum verterunt Aquila, Theodotion, Symmachus, Jonathan, & Vulgatus Interpres, ferro ad mortem confossum utique significavit: hic enim videtur esse sensus vocis *דקרו*, & capitale scelus fuit prophetiæ munus temere usurpare, juxta Legem Mosis. Atqui lethalia vulnera non sunt, quæ manibus infliguntur. Vides Zachariæ mentem à Pseudopropheta supplicio ad Christi ipsius Prophetarum ultoris supplicium sensim & *λαλῶδέως* converti. Unde continuo hæc subnectit: *Fræma suscitare super pastorem meum, & super virum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: percutite pastorem, & dispergentur oves: convertam manum meam ad parvulos: quæ Christo Jesu manifestis rationibus supra adjudicavimus. Ita-*

que prius illud comma de manibus transfossis est ejusmodi, ut accommodari possit ad præsentia, in quibus de Pseudopropheta supplicio agitur, & ad sequentia, in quibus agitur de supplicio Christi Jesu, veri quidem Propheta, at Pseudoprophetae habiti, sed ita tamen ut Jesu longe aptius conveniat. Pergit Zacharias, & postquam Christi mortem, & Discipulorum Christi dispersionem prædixit, Evangelium promulgandum prænuntiat, & homines quosdam ad salutem eligendos, plures reprobandos: quibus consona sunt ista Christi Jesu apud Matthæum: *Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam!* & ista: *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Unde Paulus in priore ad Corinthios: *Videte enim vocationem vestram, Fratres, quia non multi sapientes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi, & contemtibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus.* Stulta illa Pauli, & ignobilia, & contemtibilia, & quæ non sunt, *parvulos* Zachariæ appellat, eosque manu sua sublevaturum se Deus pollicetur. At variis tamen tormentis fidem eorum & virtutem exploratum iri docet Propheta; martyriis nempe ac suppliciis, quæ Discipulis Jesu Christi irrogata sunt, juxta prædictiones Veteris Testamenti in Novo completas, quas in Parallelismo collegimus. Decimo quarto demum capite excludium Hierosolymitanum, Evangelii promulgationem, gentium vocationem, Ecclesiæ constitutionem, & pios omnes in unum ovile sub uno pastore cogendos vaticinatur: quæ omnia suis locis Parallelismus iste pertractat. Ergo ex tota Zachariæ hujus prophetiæ compage & consensu intelligitur, duo commata hoc capite à nobis inde depromta, ad exitum in Christo Jesu, itidem ut reliqua, pervenisse. Neque Judæi insistantur. Gemara Thalmudici libri *Sucah*, ad Messiam Josephi filium, quem olim interficiendum esse opinantur, prius refert Zachariæ vaticinium: *Et aspicient ad me quem confixerunt:* cui assentitur *Aben Ezra*. At *R. Moses Hadarsan* in *Beresith Rabba* refert ad Messiam Davidis filium. In altero vero oraculo Messia adscribendo adstipulatorem quoque habemus *Aben Ezram*, qui in Messiam filium Josephi hæc flectit.

V I. Verum enimvero prius hoc Zachariæ testimonium non una labes occupavit, unde genuina ejus sententia in dubium vocari possit. Primum vitio insidentur hæc verba: *אֲנִי וְהַבִּישׁ אֵלַי, Et aspicient ad me.* Quibus cum Christi divinitatem probari animadverterent Judæi (quippe cum idem se confixum fuisse dicat, qui spiritum gratiæ se effusurum promittit, quod Dei solius est) adulteras iis admoverunt manus, & pro *אֵלַי*, scripserunt *אֵלָיו*, ad eum, ut alius sit gratiæ largitor, alius plagis confixus, & lamentis ac planctibus comploratus. At nos supra certis indicibus deprehensam hanc fallaciam convicimus. Subest deinde: *אֵת אֲשֶׁר דָּקְרוּ, Quem confixerunt.* Septuaginta reddunt: *αὐτὸν ὃν κέντησαν.* Nempe transpositis elementis legerunt, *דָּקְרוּ*. Quamquam nec satis constanter lectionem hanc retinent Codices Septuaginta Senum; nam *Aldina* editio habet: *sic ὃν ἐκέντησαν.* Sic quoque vetustissimus Codex Barberinus. Sic legit & *Cyprianus*, sic *Theodoretus*, sic alii. Et ante illos *Johannes Evangelista*: nec enim aliunde quam ex Interpretibus Septuaginta petium id existimaverim, quod affert *Johannes*: *ὅσον) sic ὃν ἐκέντησαν.* Videbunt in quem transfixerunt. Quamquam aliter visum Hieronymo, qui hic Ebraica secutum Johannem arbitratur, sed cum inter Græcos, & à Græcis rogatus Evangelium suum scripserit, id haud dubie affectatus est Græcum exemplar, quod tum maxime usurpabatur vulgo, & *νοῦν ἰνδοναῖς* appellabatur. Illud autem fuisse certum est Septuaginta Senum. Nam, ut id obiter moneam, Evangelium in Judæorum gratiam & inter Judæos scripsit *Matthæus*, auctore *Irenæo*; *Marcus* in gratiam Romanorum, ut pote quod Romæ iis postulantibus scripserit, testibus *Eusebio* & *Hieronymo*; *Lucas* Hellenistarum, quippe *Antiochenis*, inter Hellenistas natus; *Johannes* Græcorum, *Ephesi* nimirum, rogatus ab *Episcopis Asiæ*, ut docet ex *Irenæo* *Eusebius*, ex *Eusebio* *Hieronymus*: sic tamen ut Evangelia sua Scriptores hi quatuor, totius etiam Ecclesiæ communia esse vellent, ab eaque

Matth. 7. 13.
Matth. 20. 16
& 22. 14.
1. Cor. 1. 26, &
seq.

Suc. cap. 5.
Zach. 12. 10.

Refelluntur
argumenta
Adversario-
rum.
Primum ar-
gumentum.

Joh. 19. 37.

Hier. in Zach.
12. 10.

Iren. libr. 3.
Euseb. Hist.
libr. 5. c. 8. &
libr. 2. cap. 17.
Hieron. De
Script. Eccl.

uno consensu recepta sint. Facile itaque satisfacimus Hieronymo quarenti: *Si quis non recipit, det testimonium de quo sanctarum Scripturarum loco Johannes ista protulerit, & cum non repererit, cogetur ingratias suscipere veritatem.* Protulisse ista Johannem ex Zachariae duodecimo capite, juxta Septuaginta Senum interpretationem, respondemus. Scio notasse alibi Hieronymum, Apostolos & Evangelistas Ebraicum sequi potius Veteris Testamenti exemplar, quam Interpretes Septuaginta, si quando hi discrepent ab Ebraicis. At nos id semper ab iis factum negamus; imo vero contrarium saepe observavimus, & rarissime Ebraicis eos hasisse possumus asseverare. Plurimis id exemplis probare possemus, si ea res ageretur. Quamobrem de Graeca interpretatione sic ad Hieronymum scribit Augustinus: *Non parvum pondus habet illa, quae sic meruit desamari, & qua usus Apostolos non tantum res ipsa indicat, sed etiam se attestatum esse memini.* Haec erat *καὶνὴ* Editio, quae cum varias passim esset depravationes, in aliquibus Ebraicae veritati consentiebat, dissentiebat in aliis. Hinc factum est, ut cum Evangelistae & Apostoli *καὶνὴ* affectarentur, tantum consonarent Ebraicis, quantum iisdem *καὶνὴ* consonabat. Cum vero postmodum Origenes, alique deinde Interpretationem Septuaginta Senum emendassent, novae prodierunt editiones; quarum aliae magis, minus aliae Ebraicis consentiebant. Ergo Hieronymus, alique recentiores, deprompta in Novo Testamento testimonia exigentes ad sua Septuaginta Seniorum Editionis exemplaria, *καὶνὴ* nimirum, ut videtur, quippe frequenti usu ab omnibus teri solita, si quando ab iis discrepare, Ebraicis vero consentire illa notassent, ex Ebraico arcessita ea ab Evangelistis & Apostolis opinati sunt. Velut hanc clausulam ex Zacharia à Johanne prolatam, ab Ebraicis manasse censet Hieronymus, cum ex *καὶνὴ* profecta videatur. Demus tamen, ita scripsisse Septuaginta Interpretes, quemadmodum hodierni codices habent, *ἀντὶ ὧν κηρύσσονται*, non obscure haec erit contumeliarum Christi Jesu significatio, cum ludibrio ac derisui Judaeis habitus est. Ita quidem loci hujus sententiam exponit Hieronymus. At vero vulgatam scriptionem secutus est Aquila, vertit enim, *ὅτι ἡ κηρύσσονται*. Secutus est & Theodotion, qui habet, *ὅτι κηρύσσονται*, & Symmachus, cujus haec est interpretatio, *ἕνεκα ὧν ἐκηρύσσονται*.

VII. Nec incastigatam praeterire sinam, quam dedit Grotius, oraculi hujus expositionem. Praefert ille quidem interpretationem vulgatam: *Et aspicient ad me, quem confixerunt.* At alium inde sensum elicit, ac vulgo fit: *Nam confingere*, inquit, *Deum dicuntur, qui eum probris laceffunt*: quo commento splendidam supplicii Jesu Christi praedictionem obtundit. Ego vero vocabulum *קָרַךְ*, hac significatione nusquam usurpavi; neque hic apud Zachariam ullo modo pati connexionem sequentium, ut in eum sensum trahi possit. Nam quid sibi velle dicamus ingentem planctum & lamenta, quibus futurum praedicat, ut Judaeorum familiae prosequantur eum qui fuit confixus? Cuilibet attentio patet, lessum in defuncti alicujus funere habitum describi; *Et aspicient ad me quem confixerunt; & plangent eum planctu quasi super unigenitum; & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.* Nec sibi constat Grotius; nam septimum comma capitis primi Apocalypseo, quod Zachariani illius germanum est, mala Ecclesiae illata notare censet. At res profecto diversa sunt, Deum convitiis profcindere, & Ecclesiae mala inferre. Quae opinionum levitas, earumdem vanitatem arguit.

VIII. Non abs re erit celeberrimum repetere Psalmi nonagesimi quinti comma, multis controversiis agitata; quo, si integrum esse constaret, supplicium Christi clarissime praedicat fatendum esset: *Dicite in gentibus, quia Dominus regnavit à ligno.* Postrema haec verba à Judaeis fuisse inducta & oblitterata queritur Justinus adversus Tryphonem. Eadem representant vetustiores Latini Patres, Tertullianus, Arnobius, Lactantius, alii; & prisci item codices nonnulli. Sed tamen cum tale nihil extet, vel in exemplaribus Ebraicis, vel in Thargum, vel in Interpretibus exoticis; neque ea agnoscant Symmachus, aut Theodoretus, aut alii, nullum in hoc testimonio caussae nostrae firmamentum collocabimus. In quo quam bona fide, quamque moderate agamus, Adversarii possunt agnoscere.

CAPUT CXXVIII.

Jesús inter duos latrones cruci suffigitur.

ISA. 53. 12. *Ideo dispertiam ei plurimos,* MATTH. 27. 38. *Tunc crucifixi sunt cum & fortium dividet spolia, pro eo quod tradi-* | *eo duo latrones, unus à dextris, & unus à*